

ירושלים, ו' בטבת תש"ס

15 בדצמבר 1999

חוזר מס' ח-06-1987

לכבוד

התאגידים הבנקאיים

הנדון: הקצאת הון בגין החשיפה לסיכוני שוק

(ניהול בנקאי תקין, הוראה מס' 341)

מבוא

1. בשנים האחרונות אנו עדים לשינויים בתנאי הסביבה שבה פועלת מערכת הבנקאות, אשר הגדילו את פוטנציאל החשיפה של התאגידים הבנקאיים לסיכוני שוק. שינויים אלו באו לידי ביטוי בעליית התנודתיות של שיעורי הריבית ושערי החליפין, וכן במגמת הגלובליזציה וההשתלבות בשווקים הפיננסיים הבינלאומיים, אשר הגדילו את הקשרים הפיננסיים בין המשק הישראלי לבין משקים בחו"ל. במקביל התגברה החדשנות הפיננסית וגדל השימוש במכשירים פיננסיים נגזרים, אשר מצד אחד יכולים לשמש כמכשיר לגידור סיכוני השוק, אולם מנגד, עלולים לגרום לתאגיד הבנקאי להימצא בחשיפות גדולות יחסית תוך זמן קצר יחסית.

2. בעקבות הגידול בפוטנציאל החשיפה לסיכוני השוק של מתווכים פיננסיים בכלל ובנקים בפרט, פרסמה הועדה הבינלאומית לענייני בנקאות (להלן - ועדת באזל) בינואר 1996, המלצה להקצאת הון בגין החשיפה לסיכוני השוק. זאת, בנוסף לדרישות ההון הקיימות בגין החשיפה לסיכוני האשראי. המלצה זו אומצה על ידי רשויות הפיקוח של רוב המדינות באירופה, וכן במדינות אחרות, כגון, אוסטרליה וקנדה.

3. לאחר בחינת הנושא ולאחר התייעצות בוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות, אמצתי את המלצות ועדת באזל וקבעתי הוראה בדבר הקצאת הון בגין החשיפה לסיכוני שוק; תוך ההתאמות הנדרשות, בהתחשב במבנה מערכת הבנקאות והמשק בישראל.

עיקרי ההוראה

4. ההסדרה המרכזית במסגרת הוראה זו, היא חיוב התאגידים הבנקאיים להקצאת הון כנגד חשיפתם לסיכוני השוק. הקצאת ההון תהיה בגין החשיפה לסיכוני ריבית ולסיכוני מחירי מניות הגלומים בתיק הסחיר של הבנק, וכן בגין החשיפה לסיכוני שערי חליפין, לסיכון

האינפלציה ולסיכון מחיר הזהב הגלומים בכלל הפעילות הבנקאית. יובהר, שהקצאת ההון היא בנוסף לדרישה להחזקת הון כנגד החשיפה לסיכונים האשראי, המוגדרת בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 311 (יחס הון מזערי).

5. התאגיד הבנקאי רשאי לקנות ולמכור מכשירים פיננסיים נגזרים על מחירי סחורות עבור לקוחותיו (ולא לתיק הנוסטרול שלו), ובלבד שיעשה זאת במסגרת תיווך טהור או תיווך באחריות, כהגדרתם בהוראות הדיווח הכספי לציבור. לפיכך, אין בהוראה זו התייחסות לחשיפת התאגיד הבנקאי לסיכון מחירי סחורות.

6. ההוראה מאפשרת לתאגיד הבנקאי לבחור באחת משתי שיטות אלטרנטיביות לאמידת החשיפה לסיכונים השוק והקצאת ההון בגינה:

(1) שיטה או מספר שיטות סטנדרטיות שנקבעו בהוראה, לעניין כל סיכון שוק בנפרד. חישוב היקף החשיפה והקצאת ההון על פי השיטות הסטנדרטיות הוא יחסית חישוב גס, בין היתר בשל העובדה שמדובר בשיטות הפשוטות ליישום;

(2) מודל פנימי, שלבנק דרגות חופש בקביעתו, אשר טעון אישור המפקח בהתקיים מספר תנאים שנקבעו בהוראה. חישוב החשיפה והקצאת ההון באמצעות מודל פנימי הינו מדויק יותר.

7. מטבע הדברים, השימוש בשיטות הסטנדרטיות ניתן ליישום מיידי, שכן הוא פשוט ואינו דורש היערכות מיוחדת כשם שנדרש משימוש במודל פנימי, כגון: פיתוח מודל, בדיקתו ואישורו על ידי המפקח. למרות שכאמור, ההוראה מאפשרת בחירה בין שימוש בשיטות סטנדרטיות לבין שימוש במודל פנימי, המגמה של המפקח הינה שכל התאגידים הבנקאיים, בסופו של דבר, יעברו לשימוש במודל פנימי.

8. הוראה זו אינה מחליפה את הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 339 (ניהול סיכונים), אלא משלימה אותה. הוראה מס' 339 מתווה מסגרת כללית לניהול סיכונים ומחייבת חלק מהתאגידים הבנקאיים לאמוד את סיכונים השוק, הגלומים בכלל הפעילות הבנקאית, באמצעות מודל פנימי שלבנק שיקול דעת בקביעת מרכיביו. לעומת זאת ההוראה הנוכחית קובעת קשר בין הון התאגיד הבנקאי לבין חשיפתו לסיכונים השוק.

9. ההוראה מתייחסת, במסגרת השיטות הסטנדרטיות, גם באופן מפורט לאמידת סיכונים השוק הגלומים בפעילות באופציות, מפאת אופיין המיוחד. ההוראה קובעת שלוש שיטות להערכת סיכונים אלה והקצאת ההון בגינם: (1) שיטה פשוטה; (2) שיטת דלתה-פלוס; (3) שיטת התרחישים. שיטות אלו נבדלות הן ברמת מורכבותן והן ברמת הדיוק באמידת הסיכונים. ככל שמעורבותו של התאגיד הבנקאי בפעילות בתחום האופציות גדולה יותר, כך נדרש ממנו מודל מתוחכם יותר לטיפול באופציות.

10. אמידת החשיפה לסיכונים השוק והקצאת ההון בגינה, תחושב לפי ה"שווי ההוגן" של המכשירים הפיננסיים, וכן על בסיס מאוחד (Worldwide Consolidated basis). עם זאת,

הקצאת ההון של קבוצה בנקאית, אשר אינה מנהלת את סיכוני השוק באופן שוטף על בסיס מאוחד, תהיה הסכום האריתמטי של הקצאות ההון בגין סיכוני השוק של כל אחד ממרכיבי הקבוצה.

דברי הסבר

לסעיף 4

11. ההוראה חלה לא רק על תאגיד בנקאי, אלא גם על תאגידים שהבנק שולט בהם, כמפורט בהוראה מס' 311 (יחס הון מזער), למשל, תאגידי עזר ותאגידים בשוק ההון; זאת בדומה לדרישת ההון בגין סיכוני האשראי.

12. אם הוראה מס' 311 לא חלה על תאגיד נשלט מסוים בשל התקיימותם של התנאים המפורטים בסעיף 4(ב) לאותה הוראה, לא תחול גם הוראה זו על התאגיד, והוא יהיה פטור לא רק מדרישת הון בגין סיכוני אשראי אלא גם מהקצאת הון בגין סיכוני שוק.

לסעיף 5

13. בסעיף זה ניתן פטור לתאגיד בנקאי מהקצאת הון בגין סיכוני ריבית ומחירי מניות הגלומים בתיק הסחיר, במידה ופעילותו במכשירים פיננסיים סחירים קטנה יחסית. עם זאת, כל התאגידים חייבים בהקצאת הון כנגד סיכוני שערי חליפין (הכוללים את מחיר הזהב) ואינפלציה הגלומים בכלל פעילותם.

לסעיפים 9 עד 11

14. אין בהוראה זו הגדרה מוחלטת של התיק הסחיר, ולבנק יש דרגות חופש באשר לקביעת היקפו של התיק הסחיר, אם כי דרגות החופש מוגבלות. מתן האפשרות לתאגיד הבנקאי לכלול מכשירים פיננסיים לא סחירים בתיק הסחיר ולהוציא מכשירים פיננסיים סחירים מגדר התיק הסחיר, אין משמעה שלתאגיד הבנקאי שיקול דעת מוחלט לכלול מכשירים בתיק הסחיר או להוציאם, על מנת להקטין את ההון הנדרש כנגד סיכוני השוק. לפיכך, נדרש התאגיד הבנקאי, בסעיף 10, לקבוע מדיניות ונהלים לעניין זה.

15. יובהר שלעניין ההגנה כנגד סיכוני השוק האמורה בסעיף 9, אין התאגיד הבנקאי חייב לעמוד בדרישות החשבונאיות, המפורטות בהוראות הדיווח לציבור, לצורך קביעת הגידור.

16. הקצאת ההון הנדרשת היא בגין שני מרכיבי סיכון נפרדים הגלומים בתיק הסחיר: סיכוני ריבית וסיכוני מחירי המניות. לפיכך, בחישוב החשיפה לסיכונים הללו והקצאת ההון בגינה, מכשירים פיננסיים שנכללו בחישוב סיכוני הריבית לא יכללו בחישוב סיכוני מחירי המניות, ולהפך.

לסעיף 12

17. לצורך הקצאת ההון בגין סיכוני השוק, התאגיד הבנקאי רשאי להקצות הון שלישוני. כעקרון, הון שלישוני, המוגדר בהוראה מס' 311, הוא כתבי התחייבויות נדחים לזמן קצר. מאחר

ומדובר בהתחייבויות לזמן קצר, נוסף תנאי להתחייבויות אלו, על פיו פירעון ההתחייבות מותנה בעמידת התאגיד הבנקאי ביחס ההון המזערי הנדרש ממנו.

18. התאגיד הבנקאי אינו רשאי להקצות את ההון הנדרש בגין סיכוני השוק רק מההון השלישוני והמשני, ועליו להקצות לפחות 28.5% מדרישת ההון מההון הראשוני. משמעות הדבר היא שההון השלישוני מוגבל לכ-250% מהיקף ההון הראשוני המוקצה כנגד החשיפה לסיכוני השוק.

לסעיפים 3 ו-4 - בנספח א'

19. חישוב דרישת ההון בגין סיכון הריבית יכול את כל המכשירים הפיננסיים המפורטים בסעיף 4, אשר שייכים לתיק הסחיר. הבנק יערוך חישוב נפרד עבור כל מטבע וכן עבור המגזרים השקליים – הצמוד והלא-צמוד, כפוף למהותיות הפעילות בכל מטבע ומגזר.

לסעיף 3 בנספח ד'

20. תאגיד בנקאי הפועל באמצעות אופציות אקזוטיות ישתמש בגישת התרחישים בכדי לחשב את תוספת הקצאת ההון בגין האופציות, בהתאם לסעיפים 19-27 בנספח ד', כפוף למהותיות הפעילות.

הוראות מעבר

21. על אף האמור בסעיף 22, דיווח ראשון לגבי החשיפה לסיכוני שוק ביום 30.6.2000, יישלח לפיקוח על הבנקים לא יאוחר מיום 30.7.2000.

תחילה

22. תחילת הוראה זו לא יאוחר מיום 30.9.2000

עדכון הקובץ

23. מצורפים בזה דפי עדכון לקובץ הוראות ניהול בנקאי תקין. להלן הוראות העדכון:

להכניס עמוד

(12/99) [1] 341-1-29

(12/99) [5] 499-8

להוציא עמוד

(7/99) [4] 499-8

בכבוד רב,

יצחק טל
המפקח על הבנקים

(doc.8042)